

Encomiable estúpidesa

JOAQUIM ARMENGOL

Persí algun lector no ho sabia, és estúpid. ¿No patim, potser, l'angoixa del que va a les palpenes? Parlem

de l'estúpidesa universal, infinita, l'evident lloc comú que ens iguala a tots i ens emmiralla. Aquesta, probablement, és la demostració més plausible i divertida que en nosaltres arrosseguem el desconcert d'haver sigut concebuts. D'aquí neix *Elogio de la estupidez y otros textos sobre idiotas*, de Jean Paul Richter, assot monumental finíssim que publica Còmplices.

El text va ser escrit als 18 anys pel mestre de la novel·la sentimental i humorística, un home que fou molt popular en el seu temps, per caure inevitablement en l'oblit. Amb Jean Paul ningú sap gaire bé a què atènyer-se, on ubicar-lo exactament –ni el mateix Goethe se'n sortia–. Potser perquè el seu és un món a part, sempre a mig camí entre l'escepticisme i l'emoció, la intel·ligència analítica i l'enginy satíric. Probablement, i per aquesta mateixa raó, és un escriptor fonamental en l'evolució de la narrativa moderna alemanya.

El petit volum ofereix tres textos de Jean Paul amb prou capacitat per mortificar qualsevol ànima. L'autor encarna l'estúpidesa com si fos un personatge, un autèntic agent provocador amb veu pròpia que exposa les proves que porten els humans a rendir-li, d'una manera o altra, i universalment, submissió. És una sàtira divertida, amb clara vocació popular, de lectura fàcil i còmoda; i com a tal, també una lliçó de moralitat. Té l'impagable propòsit de l'humor i l'encant de la prosa, més que la denúncia de certs comportaments o tipologies humanes. L'autor es belluga la mar de bé al voltant de la ironia, dotant de volada aquest recurs tan esplèndid que expressa coses dient el contrari. El seu discurs, de vegades una mica atropellat i confusionari, recorda el model de Sterne, Swift i Pope, que escatien l'humor com el sublim girat del revés. Més que mortals, som tots, en un grau elevat o menor, puntualment o amb constància, estúpids, cretins i ceballots, i ningú se sostreu a l'influx de l'ubiqua estúpidesa i adopta les formes més diverses, fins i tot la de la pròpia intel·ligència o saviesa. L'estúpidesa és vista com a remei universal capaç de guarir tota malaltia, molt receptable a bords, orgullosos i mandataris escanyapobres. ♦♦

ELOGIO DE LA ESTUPIDEZ
JEAN PAUL RICHTER
TRADUCCIÓ DE JUAN DESOLA
CÓMPICES
112 PÀG./12,90 €

GETTY IMAGES

Amor sàdic a Terra Santa

ANNA PUNSODA

A *La caixa negra*, 40 cartes es creuen entre un pis rònec de Jerusalem i un despatx de la Universitat de Chicago: al primer hi viu Ilana Sommo i a l'altre hi treballa el professor Gideon, el seu exmarit i un reputat polítològ. Per descongestionar la novel·la d'aquesta correspondència, Amos Oz (Jerusalem, 1939) hi incorpora altres cartes entre familiars, els telegrams entre Gideon i els seus advocats, informes sobre el segon marit de la Ilana encarregats pel professor i alguns apunts de la seva llibreta.

Es tracta, doncs, d'un pastitx de textos ambiciós en què es barallen set personatges de psicologia força plana però ben explicada. De fet, encara que sovint el to d'alguns d'ells carregui, sembla el més ade-

quat pel que són. "Cada vegada que fas servir la paraula *vida* em sembla que sóc al teatre", li diu a la Ilana la seva germana. I, efectivament, l'heroïna de l'obra cansa com cansen tots els enamorats amb el xantatge i la retòrica barata que gastem per apropar a qui sabem lluny. Amb el plus de lirisme, però, que es tracta d'una poetessa inèdita tancada a la cuina de casa. Quan en canvi s'oblida de fer-se la desesperada, Amos Oz, amb aquelles imatges que de tant en tant broda, presenta amb veu femenina alguns passatges bons.

La simbiosi que s'estableix entre un psicòpata i una dona que s'odia és el punt fonamental de la novel·la i està força ben tractat. Oz explica com després de nou anys de matrimoni i mil intents de suïcidi, com després d'haver-se tirat mig Jerusalem per despertar algun sentiment en

LA CAIXA NEGRA
AMOS OZ
TRADUCCIÓ DE NÚRIA PARÉS
LA MAGRANA
288 PÀG./22 €

l'home que l'atonyina, la Ilana reprèn el contacte amb Gideon. I com ho fa, amb el pretext de domesticar el fill salvatgí que comparteixen, quan els dos ja havien refet les vides. Aquesta necessitat mútua malaltissa, ben plasmada a través de la seva curiosa vida sexual, acaba despertant una compassió relativa, en part perquè ningú es busca més patiments dels que està preparat per suportar, però també perquè anem veiem com ella utilitza la seva condició de víctima per relligar-lo. Potser el tret més interessant de l'obra, però, és la naturalitat amb què l'autor emmarca la situació política israeliana del 1976 gràcies al contrast entre els dos marits de la Ilana: mentre que el segon és un sefardita ressentit crescut a Algèria, un ortodox que maquina per expulsar els àrabs palestins mitjançant els seus contactes a París, Gideon sembla un asquenazita partidari dels dos estats, una versió passiva del mateix Oz, que tan sovint ha qualificat aquest conflicte de "guerra immobiliària".

La novel·la passeja algun fantasma de l'autor, com confondre tot home religiós pel fanàtic que habita a Terra Santa, o la seva dèria de fer memoritzar Shakespeare, Tolstoi i Ibsen als personatges, que regalen referències que no vénen a tomb. I presenta, esclar, el problema bàsic del format epistolar, que obliga a afegir molta informació a les cartes que dues persones que comparteixen referents no necessiten. Amb tot, se'n surt bé i, a pesar que la multiplicitat de veus per carta li fa perdre una vivacitat que sí que té *El meu Mikhael*, aquesta novel·la que data del 1987 té una prosa i una arquitectura molt més amassades. Potser nou mesos de correspondència són pocs perquè tants sentiments evolucionin amb sinceritat, però dubto que Oz ho pretengués. *La caixa negra* és més aviat un abocador on tots els personatges vomiten retrets, frustracions, pors i només alguna il·lusió. Una obra que, sense ser genial, manté l'atenció del lector despertant-li algun moment d'inquietud i tendresa. ♦♦

El gust no és només nostre

JAUME CLARET

Feia 12 anys que Taurus no reeditava *La distinció*. El desè aniversari de la mort del sociòleg francès Pierre Bourdieu (1930-2002) ha retornat a les llibreries un autèntic clàssic de l'escola postestructuralista. Cal lamentar, però, que la recuperació no hagi corregit l'amputació de la introducció original, que, qui vulgui, pot retrobar amb facilitat a la xarxa.

Publicat originàriament l'any 1979, aquest llibre va transcendir ràpidament l'estricta àmbit sociològic. Així, ha tingut i mantingut una forta influència sobre els historiadors culturals i sobre la mateixa comprensió de la disciplina i de conceptes com el gust, l'estètica i el consum cultural. *La distinció* parteix de l'estudi del consum cultural a França durant la dècada dels 60 i dels 70, i l'intent de classificar-los a partir del gust. En conjunt, es tracta d'una crítica al concepte kantia-

d'estètica pura, que presentava l'art i la cultura com un element independent d'allò que és social i de qualsevol propòsit moral. Al contrari, el treball de Bourdieu intenta demostrar que les idees sobre el gust i el valor cultural són indestruïbles de la jerarquia social i la divisió de classes. En altres paraules, les primeres reforcen directament les segones. Per Bourdieu, la cultura és un concepte ampli que ateny des de les arts més clàssiques (art, música, literatura...) fins a fets molt més quotidians (el mobiliari, la manera de vestir, el menjar...). Constitueix, a més, una forma de capital –"el capital cultural"– que es pot elaborar, heretar o intercanviar com qualsevol altre valor. La cultura ja no es presenta com una creació autònoma o com un subproducte de l'estructura econòmica, sinó com un agent decisiu en la reproducció i consolidació de l'economia i l'ordre social.

El gust, per tant, és sobretot una qüestió que s'educa a la família i en l'entorn social. Aquesta llarga i

LA DISTINCIÓN
PIERRE BOURDIEU
TRAD. DE MARÍA DEL CARMEN RUIZ ELVIRA
TAURUS
780 PÀG./26 €

complexa gestació ambiental fa que aparegui entre les classes dominants com un fet natural: com una *natural* distinció social. Poder i autoritat depenen de la riquesa, la propietat i el poder, però també del prestigi cultural. En altres paraules, Bourdieu subratlla la rellevància del capital simbòlic a l'hora de percebre cada classe i els individus que la componen. El gust classifica tant les coses com el classificador. Perquè la cultura juga un paper central en la reproducció i el sosteniment del mateix sistema de classes. La influència d'aquestes idees ha estat enorme entre els historiadors de la burgesia i en la formació de les elits contemporànies. Com Foucault, Bourdieu assenyala la cultura com a element bàsic a l'hora d'entendre les relacions de poder, i defensa la idea de construir un coneixement social obert i dinàmic. Tot plegat ens porta a posar l'accent en la historicitat, per descobrir que ni tan sols el gust és només nostre. ♦♦